

دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی

دانشکده الهیات و معارف اسلامی

پایان نامه:

برای دریافت درجه کارشناسی ارشد

در رشته علوم قرآن و حدیث

موضوع:

آداب گفتگو در قرآن و سنت

استاد راهنما:

جناب آقای دکتر محمد مهدی پورگل

استاد مشاور:

جناب آقای دکتر محسن احتشامی نیا

نگارش:

علی ابراهیمی

سال تحصیلی: ۸۳-۱۳۸۲

پسمه تعالی
دانشگاه آزاد اسلامی
واحد تهران مرکزی
چکیده‌ی پایان نامه

(این چکیده به منظور چاپ در پژوهش نامه دانشگاه تهیه شده است)

عنوان پایان نامه: آداب گفتگو در قرآن و سنت
نام و نام خانوادگی دانشجو: علی ابراهیمی
رشته تحصیلی: علوم قرآن و حدیث
استاد راهنما: دکتر محمد مهدی پورگل
استاد مشاور: دکتر محسن احتشامی نیا

سال تحصیلی: ۸۳-۱۳۸۲

شماره دانشجویی: ۸۰۰۰۲۳۴۱

تاریخ شروع پایان نامه: تیرماه ۸۱

تاریخ اتمام پایان نامه: مردادماه ۸۳

آدرس و شماره تلفن: ساوه - بولار شهید بهشتی - خ سید مرتضی لوهی - کوچه معارف ۱۲ - پل ۱۸۸۸۴

تلفن ۳۳۱۶۰۶۲

- ۱) هدف پژوهشگر: یافتن شواهد، تبیین رویکردهای اخلاقی، اجتماعی، علمی گفتگوهای قرآن و مناظرات پیامبر (ص) و معصومین (ع) و شناخت عوامل شرایط و روشها و آلات گفتگو
- ۲) روش نمونه‌گیری: چون مطالعه و تحقیق کتابخانه‌ای است تنها شواهد و مطالب تأیید کننده از کتب مورد تحقیق بتوان نمونه آورده می‌شود
- ۳) روش پژوهش: روش تحلیل محتوای است و قرآن و منابع حدیثی (سنت و سیره پیامبر (ص) معصومین) مورد تحقیق و بررسی و تحلیل قرار می‌گیرد تا فرضیات مورد نظر اثبات گردد.
- ۴) ابزار اندازه‌گیری: میزان فراوانی آیات و احادیث، بتوان شواهد مورد استناد می‌باشد که در آیات قرآن و سخن و فعل پیامبر اکرم (ص) و ائمه معصومین و صحابه آمده است.
- ۵) طرح پژوهش: تکلیفی نو به نقش گفتگو در تحکیم روابط اجتماعی و سیاسی بین مؤمنین در جامعه اسلامی، و رابطه با سایر ادیان از طریق «بیان آداب گفتگو در قرآن و سنت»
- ۶) نتیجه کلی: گفتگوها یکی از مهمترین عوامل تعامل اجتماعی و تحکیم روابط انسانی است مهمترین کار، کسب فضیلت‌های اخلاقی، برهین عقلی و توانایی‌های علمی، بکار بردن حکمت و روشهای نیکو در گفتگوهاست. و اهداف گفتگو در قرآن و سنت بیداری فطرت، اقتناع وجدان و بازگشت به خویشتن و اصلاح جامعه است.

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

فصل اول: کلیات و مقدمه

- ۱-۱- بیان مسأله ۲
- ۲-۱- فرضیات تحقیق ۴
- ۱-۲-۱- روش تحقیق ۵
- ۳-۱- اهمیت و ضرورت موضوع ۷
- ۴-۱- پیشینه گفتگو و سخن ۹
- ۵-۱- اهمیت سخن و گفتار در ادبیات فارسی ۱۲
- ۶-۱- آداب جلوس و گفتگو در سیره و سنت پیامبر اکرم ۱۷
- ۷-۱- آداب گفتگو در زبان نثر و بعضی کتب اخلاقی ۱۹
- ۱-۷-۱- صفت پیامبر در مجالست و «گفتگو» در قرآن ۲۲
- ۲-۷-۱- آداب سخن دانی در متون ادبی (قابوس نامه) ۲۳
- ۳-۷-۱- آداب سخن گفتن ۲۵
- ۴-۷-۱- در گفتگوی با پادشاهان (سیرالملوک) ۲۶
- ۸-۱- نقش و اهمیت «گفتگو» در قرآن ۲۷
- ۱-۸-۲- سوره گفتگو ۲۸
- ۲-۸-۲- مقصد گفتگو ۲۹

فصل دوم: بررسی لغوی و اصطلاحی گفتگو و مترادفات آن

- ۱-۲- ادب - آداب ۳۶
- ۲-۲- گفتگو و ریشه‌های آن ۳۷
- ۳-۲- بررسی ریشه لغوی حور ۳۹
- ۱-۳-۲- معنی اصطلاحی گفتگو ۴۱
- ۴-۲- بررسی ریشه لغوی «جدل» ۴۲

- ۲۵ ۲-۲-۲- وجوه جدال در قرآن
- ۲۶ ۵-۲- بررسی ریشه لغوی «حجت»
- ۲۷ ۱-۵-۲- رابطه بین احتجاج و جدل
- ۲۸ ۶-۲- بررسی ریشه لغوی برهان
- ۲۹ ۱-۶-۲- رابطه بین برهان و جدل
- ۵۰ ۲-۶-۲- وجوه برهان
- ۵۱ ۷-۲- ریشه لغوی نظر
- ۵۳ ۱-۷-۲- تحقیق در باره (نظر)
- ۵۳ ۸-۲- نتیجه

فصل سوم: آداب اخلاقی (صفات پسندیده)

- ۵۵ ۱-۳- سخن شنیدن
- ۵۵ ۲-۳- تقوی:
- ۵۶ ۳-۳- عدل، عدالت و اعتدال
- ۵۹ ۴-۳- نرمخویی و قول لئین
- ۶۲ ۱-۴-۳- نمونه‌ها
- ۶۲ ۲-۴-۳- حکایت دیگر درباره امام حسن (ع):
- ۶۳ ۵-۳- اخلاص
- ۶۵ نتیجه کلام:
- ۶۶ ۶-۳- شرح صدر
- ۶۷ ۱-۶-۳- نظر طبرسی
- ۶۸ ۷-۳- صدق
- ۷۱ ۱-۷-۳- تاثیر صدق و همشینی
- ۷۳ ۸-۳- نصیح

فصل چهارم: آداب اجتماعی (رویکردهای گفتگو)

- ۷۶ ۱-۱-۲ آداب و رسوم اجتماعی گفتگو
- ۷۹ ۱-۱-۲ امام حجت
- ۸۰ ۲-۱-۲ ابلاغ و تبلیغ
- ۸۲ ۳-۱-۲ سیره نبوی
- ۸۳ ۲-۱-۲ نمونه
- ۸۴ ۲-۲ اصلاحات اجتماعی
- ۸۵ ۱-۲-۲ اصلاح گفتاری
- ۸۵ ۲-۲-۲ نمونه اول
- ۸۵ ۳-۲-۲ نمونه دوم
- ۸۶ ۲-۲-۲ سنت پیامبر (ص) و معصومین
- ۸۸ ۳-۲ «بیداری» و «بازگشت به خویش» / خودآگاهی
- ۸۹ ۱-۳-۲ نمونه اول
- ۹۲ ۲-۳-۲ نمونه دوم
- ۹۳ ۳-۳-۲ نمونه سوم
- ۹۵ ۲-۳-۲ شاهد تاریخی
- ۹۶ ۲-۲ محبت و تألیف قلوب
- ۹۷ ۱-۲-۲ نکات تفسیری
- ۹۹ ۲-۲-۲ تألیف قلوب
- ۱۰۳ ۳-۲-۲ ویژگیهای پیامبر در قرآن
- ۱۰۵ ۵-۲ گفتگوی با برادران دینی
- ۱۰۷ ۱-۵-۲ حقوق مصاحبت
- ۱۰۹ ۲-۵-۲ تأثیر گفتگو

- ۱۱۱..... گفتگوی برادران ۳-۵-۲
- ۱۱۲..... راز گفتگو ۲-۵-۲
- ۱۱۴..... نتیجه ۶-۲

فصل پنجم: آداب علمی گفتگو

- ۱۱۶..... رویکرد علمی ۱-۵
- ۱۱۷..... ۱-۱-۵ تبعیت از علم
- ۱۱۹..... ۲-۱-۵ لغزش گاهها و عوامل غیر علمی
- ۱۱۹..... ۱-۲-۱-۵ پیروی از ظن و گمان
- ۱۲۰..... ۲-۲-۱-۵ پیروی از هوئی و هوس
- ۱۲۱..... ۳-۲-۱-۵ شناپذردگی
- ۱۲۲..... ۴-۲-۱-۵ سنت‌گرایی و گذشته‌نگری
- ۱۲۳..... ۵-۲-۱-۵ شخصیت‌گرایی
- ۱۲۴..... ۶-۲-۱-۵ تعصبات
- ۱۲۶..... ۲-۲-۵ علت پیشرفت مسلمین
- ۱۲۶..... ۱-۲-۵ درجات علم
- ۱۲۹..... ۳-۵ گفتگوی علمی
- ۱۳۰..... ۱-۳-۵ موارد استدلال
- ۱۳۲..... ۲-۳-۵ استدلال دیگر
- ۱۳۳..... ۲-۵ آداب علمی گفتگوی دو پیامبر
- ۱۳۳..... ۱-۲-۵ نمونه
- ۱۳۶..... ۲-۲-۵ نمونه
- ۱۳۸..... ۳-۲-۵ گفتگوی دیگر
- ۱۴۱..... ۵-۵ نتیجه فصل:

- ۱۲۳..... ۱-۶-۱- روشهای گفتگو
- ۱۲۵..... ۱-۱-۶- نیاز انسان به ارتباط با دیگران
- ۱۲۵..... ۲-۱-۶- روشهای ارتباط
- ۱۲۶..... ۳-۱-۶- فیزیولوژی گفتار
- ۱۲۷..... ۴-۱-۶- ارتباط و ایجاد فهم مشترک
- ۱۲۷..... ۵-۱-۶- عوامل مؤثر در گفتگو
- ۱۲۹..... ۶-۱-۶- عوامل اساسی در گفت و گوی دو جانبه
- ۱۵۰..... طبیعی بودن
- ۱۵۱..... ۲-۶- کاربرد زبان
- ۱۵۱..... ۳-۶- شرایط لازم برای (مناظره کنندگان) از دیدگاه شهیدانی
- ۱۵۲..... ۴-۶- بررسی تحول موضوعی، و پراکندگی آیات در بحث گفتگو
- ۱۵۸..... ۵-۶- روش گفتگو
- ۱۵۸..... ۱-۵-۶- رعایت عدالت و بیطرفی
- ۱۶۱..... ۲-۵-۶- پیروی از بهترین سخن - در آیات ۱۷ و ۱۸ سوره زمر
- ۱۶۲..... ۳-۵-۶- روش حکیمانه
- ۱۶۷..... ۴-۵-۶- و الموعظة الحسنه
- ۱۶۷..... ۵-۵-۶- جدال
- ۱۶۹..... ۱-۵-۵-۶- تفاوت نوع دو مجادله
- ۱۷۱..... ۶-۵-۶- مقایسه این ۳ روش، حکمت - موعظه حسنه - جدال احسن
- ۱۷۲..... ۷-۵-۶- نمونه جدل
- ۱۷۳..... ۸-۵-۶- نمونه "مناظره بر اساس حکمت"
- ۱۷۴..... ۱-۶-۶- تشویق و تهدید
- ۱۷۶..... ۲-۶-۶- تلقین

- ۱۷۷ ۳-۶-۶ تمثیل
- ۱۷۷ ۲-۶-۶ قصه گوئی
- ۱۷۸ ۵-۶-۶ الفاء مستقیم و غیرمستقیم
- ۱۷۹ ۶-۶-۶ تفتیه
- ۱۸۰ ۱-۶-۶ نمونه
- ۱۸۰ ۲-۶-۴-۷ نمونه دیگر
- ۱۸۱ ۷-۶-۶ منبر و خطابه
- ۱۸۳ ۸-۶-۶ شعر و شعار
- ۱۸۴ شعر سنفری است به سوی دیگران
- ۱۸۴ شعر و عنصر پیام، شاعر و جوهر تعهد
- ۱۸۵ شعار
- ۱۸۶ ۷-۶-۷ محتوای گفتگو
- ۱۸۶ الف) آغازگری با بسم الله الرحمن الرحیم
- ۱۸۷ ب) حمد خدا گفتن و درود فرستادن بر رسول خدا
- ۱۸۷ ج) سخن با صراحت گفتن
- ۱۸۸ د) درستی و نیکویی سخن
- ۱۸۸ ه) راستی و صداقت
- ۱۸۹ و) حساب شده و سنجیده بوده گفتار
- ۱۸۹ ز) مراعات توان مخاطب
- ۱۹۰ ح) آمادگی قلبی
- ۱۹۰ ط) اختصار و قابل استفاده بودن
- ۱۹۱ ی) ساده و روانی سخن
- ۱۹۲ ک) همراه با تکرار، هماهنگ ولی تدریجی

فصل هفتم: دیدگاهها و نظریه‌ها

- ۱-۷- دیدگاه نراقی‌ها ۱۹۲
- ۲-۷- نظر اندیشمندان ۱۹۶
- ۱-۲-۷- نظر امام خمینی ۱۹۶
- ۳-۷- رابطه گفتگو و توسعه سیاسی ۱۹۷
- ۱-۳-۷- گفتگو شالوده «تریت» ۱۹۷
- ۲-۳-۷- نقش گفتگو در تبادل فرهنگی ۱۹۸
- ۳-۳-۷- جایگاه فرهنگ گفتگو ۱۹۸
- ۲-۳-۷- رابطه گفتگو و یادگیری ۱۹۹
- ۵-۳-۷- نقش شنیدن در گفت و گو ۲۰۰
- ۶-۳-۷- آثار گفت و گو در تربیت دموکراتیک ۲۰۱
- ۷-۳-۷- نتیجه‌گیری ۲۰۲
- ۴-۷- پژوهشی در گفتگوی بین اسلام و اهل کتاب ۲۰۳
- ۱-۲-۷- منظور از انقلاب کپرنیکی در کلام چیست؟ ۲۰۳
- ۲-۴-۷- سیمای بهبود و نصاری در قرآن ۲۰۴
- ۳-۴-۷- آیا معنی غلبه اسلام، نفی دینهای دیگر است ۲۰۵
- ۴-۴-۷- شیخ طبرسی ۲۰۶
- ۵-۲-۷- الهیات جهانی و ماده واحده آن ۲۰۷
- ۵-۷- نتیجه بحث ۲۰۸

فصل هشتم: پیامهای گفتگو

- ۱-۸- نقش پیامها ۲۱۱
- ۱-۱-۸- گفتگوی خداوند با ملائکه در خلقت آدم ۲۱۱
- ۲-۱-۸- گفتگوی قوم بنی‌اسرائیل با حضرت موسی (ع) ۲۱۱
- ۳-۱-۸- داستان طالوت و جالوت و گفتگوی دو گروه مبارز ۲۱۲

- ۲۱۲..... ۸-۱-۲- گفتگوی مادر مریم با خداوند و نذر ایشان.
- ۲۱۳..... ۸-۱-۵- داستان مباحله.
- ۲۱۴..... ۸-۱-۶- گفتگوی هابیل و قابیل.
- ۲۱۵..... ۸-۱-۷- گفتگوی حضرت عیسی (ع) با قوم خویش.
- ۲۱۵..... ۸-۱-۸- گفتگوی حضرت ابراهیم با ماه و ستاره پرستان.
- ۲۱۶..... ۸-۱-۹- گفتگوی اهل اعراف.
- ۲۱۷..... ۸-۱-۱۰- گفتگوی دو مرد باغدار.

فصل نهم: آفات و موانع گفتگو

- ۲۱۹..... ۹-۱-۱- آفات گفتگو.
- ۲۱۹..... ۹-۲-۲- حق زیان.
- ۲۲۰..... ۹-۲-۱- اهمیت زبان.
- ۲۲۱..... ۹-۲-۲- سکوت.
- ۲۲۲..... ۹-۳-۱- آفات.
- ۲۲۳..... ۹-۳-۲- زیادی گفتار.
- ۲۲۴..... ۹-۳-۳- مراء و جدال.
- ۲۲۶..... ۹-۳-۲- لجاجة.
- ۲۲۶..... ۹-۳-۵- خشم و غضب.
- ۲۲۷..... ۹-۳-۶- تملق - مداحی بیجا.
- ۲۲۹..... ۹-۳-۷- استبداد رأی.
- ۲۳۱..... ۹-۳-۸- نتایج سوء مناظره.
- ۲۳۲..... ۹-۴-۲- نتیجه گیری فصل.
- ۲۳۴..... جدول شماره (۲) فراوانی صفت‌های گفتار در قرآن.
- ۲۳۵..... جدول شماره (۳) انواع صفت‌های گفتار.
- ۲۳۶..... جدول شماره (۴) گفت و شنود.

جدول شماره (۱۵) وسایل - صنایع پشم	۲۳۸
جدول شماره (۱۶): فراوانی آیات در شیوه‌های گفتگو	۲۳۸
تحلیل جداول	۲۳۹
تحلیل جدول شماره ۱	۲۳۹
تحلیل جدول شماره ۲	۲۴۰
تحلیل جدول شماره ۳	۲۴۰
تحلیل جدول شماره ۴	۲۴۰
تحلیل جدول شماره ۵	۲۴۰
فهرست الفبایی منابع	۲۴۲
منابع رایجانه	۲۴۹
نشریات و مقالات داخلی	۲۴۹